

Историчар опште и националне историје Драгољуб Р. Живојиновић

МАЛИША СТАНОЈЕВИЋ
(Београд)

Јуна месеца 2006. године академици Василије Крестић, Милорад Екмечић и Чедомир Попов потписују предлог да се Драгољуб Р. Живојиновић изабере за дописног члана Српске академије наука и уметности. Овај избор се сврстава у ред оних признања које је Драгољуб Р. Живојиновић у својој дугој каријери професора и писца историје неспорно заслужио, својим дугогодишњим радом на проучавању опште и националне историје. Предлагачи, након проучавања биографије и радова овог плодносног историчара, између осталог пишу да је: „др Драгољуб Р. Живојиновић један од најревноснијих истраживача и најплоднијих писаца у садашњој генерацији српских историчара. Он се упоредо бавио општом и националном историјом, а питања везана за балканске просторе увек настојао да сагледа и реши у светлости европских и светских збивања. Његово научно интересовање веома је широко и он нашу науку обогаћује прилозима из различитих историјских области; то чини у различитим облицима саопштавања (монографије, биографије, студије, расправе, чланци). Поред многих књига и чланака објављених на српском језику, он је објавио и две обимне књиге и десетине чланака на енглеском језику и према одзиву стране критике достојно представио српску историјску науку. То показује да је др Живојиновић

поуздан и зрео истраживач и аналитичар који је дао свој оригиналан допринос историјској научној мисли”.

До избора за дописног члана САНУ прошло је много година живота и рада овог историчара. Старином потиче из Шумадије где су Живојиновићи, у селу Сипић код Раче Крагујевачке, засновали своје породице. У близини овог места рођене су знамените личности српскога народа које су стварале историју — Вожд Карађорђе (рођен у Вишевцу), војвода Павле Цукић (рођен у Великим Крчмарима) и историк Пантелија Панта Срећковић (рођен у Великим Крчмарима) један од значајнијих писаца српске историје у 19. веку.

Живојиновић, Драгољуб (Врање, 17. априла 1934. године). Отац Радован, официр Југословенске војске. Мајка Јелисавета, рођена Макета у Добановцима, Срем. Сећање на оца уграђено је и у писању иницијала Р. уз своје име и презиме. У својим монографијама Живојиновић, рекло би се скромно саопштава у кратким цртама своју биографију. Гимназију је завршио у Београду 1953. године. На Филозофском факултету Универзитета у Београду уписао је Групу за историју 1955. и дипломирао у јуну 1959. године. Тада млади историчар, који се бавио спортом у лакој атлетици бацајући куглу, диск и кладиво, са успехом првака и југословенског рекордера у овим дисциплинама, изабран за члана репрезентације Југославије, наставио је своје школовање на постдипломским и докторским студијама на универзитету Пенсилванија у Филадельфији, САД (школске 1962/1963, 1963/1964). Академски назив магистра историјских наука стекао је 1963. године, а у мају 1966. докторирао је на истом универзитету одбраном дисертације под насловом „*The United States and Italy, 1917-1919. A Study in the Origins and Development of Dispute*”. Постдокторске студије обавио је на Универзитету Харвард у Кембриџу, Бостон (САД) током 1971-1972. године.

По речима професора Живојиновића узори су му били Јорџо Тадић, професор опште историје на Филозофском факултету у Београду и Томас Кокрајн (Thomas C. Cochran) професор америчке историје на Универзитету у Пенсилванији, Филадельфија. Две области, којима су се бавили ови професори Живојиновићу

ће бити преокупација све време научног и професорског рада. У томе свакако треба тражити, не само везу са проучавањима ових историчара, већ и са методама и елементима поузданости у истраживачком поступку. У детаљнијем разматрању целокупног рада професора Живојиновића долази се до закључка да је једна од најзначајнијих особина историчара Тадића и Кокрајна, те и става који је сам Живојиновић усвојио трагање за архивском грађом, употреба историјских докумената, ваљан одабир чињеница и писање историје по посебно изграђеном систему, који је, показало се, поуздан и особеног израза, препознатљив по говору и писању овог историчара.

На Филозофском факултету Универзитет у Београду Драгољуб Р. Живојиновић биран је у сва академска звања. На Катедри за Општу историју новог века изабран је 1960. године за асистента, а у звање доцента на истом предмету изабран је 1967. године. Звање ванредног професора стекао је 1973. године. На јунској седници 1979. године Наставно-научног већа Филозофског факултета и потврђивањем избора на Универзитету постаје редовни професор. Свој професорски рад у основи је посветио предавањима из опште историје новог века, с тим што је све време универзитетске каријере правио веће захвате и ширио своја интересовања на период од 16. до 20. века, бавећи се превасходно историјом европског и америчког континента. Предмет интересовања овог историчара постају људи и догађаји Првог и Другог светског рата, политика Свете столице, али и односи који се везују за Дубровачку републику, историју Србије 19. и 20. века и историју Црне Горе 20. века.

Веома обимна и разноврсна библиографија Драгољуба Живојиновића сврстава га у ред успешних научника. Један је од оних историчара који је успео да обради велике теме, користећи у основи архивску грађу, до тада непознату, а ону другу која је већ била обрађена научном методом и стваралачким импулсом вреднује новим критичким ставом, са новим вредновање и новим идејама приказивања важних историјских догађаја. Писац историје Европе није допустио да га тако обимна и значајна тема учини једним од оних који је учинио покушај или напоре, нап-

ротив његова књига *Успон Европе 1450-1789* штампана у више издања, оцењује се као значајно дело српске историографије, а за овог историчара као једно од најбољих дела које је написао. Живојиновић је на веома темељит и синтетичан начин једну веома велику грађу уредио и дао главне тачке ослонца историјској мисли, како каже сам аутор у једном од увода овој књизи „да се уоче и прикажу у одређеним временским раздобљима најважнија збивања, покрети, идеје и личности. То раздобље европске историје испуњавају многобројне и дубоке промене - географска открића, развитак науке и технике, хуманизам и ренесанса, верски ратови, успони и падови појединих држава и царстава, индустријска, друштвена и политичка револуција. То је допринело да се у много чему измени начин живота и схватања људи”. Велике теме су захтевале и велики рад. Он се у изградњи књиге *Успон Европе* читује у паралелизму који је особен за овог историчара. Епохе и периоде у којима се одигравају важни историјски догађаји, а које овај историчар јасним језиком описује, прате истраживања која указују на људе који су ту историју правили својим учешћем у политичким, економским, верским, уметничким и књижевним приликама. Имајући на уму време настанка књиге концепција коју је Живојиновић изградио је сам темељ начина приказивања историје Европе. Методе које су примењене чине образац по коме се може даље проучавати ова изузетно сложена и непрестано подстицајна историјска грађа. И пре него што је дошло то време, Живојиновић је већ створио синтетичност и посвећеност једној заокруженој теми. За наше историјске прилике био је то велики догађај када се појавила књига у којој је, између осталог, обрађен период хуманизма и ренесансе и када је овај историчар исказао једно веома уређено гледиште које је укључивало и оне сегменте који су пратили историјска збивања, а она упућују на потрагу за антиком, филозофијом, теологијом, ка ренесансној уметности. И други одељци показују уређени систем изучавања значајних момената у развоју Европе као што су техника, наука, уметност, открића, реформације, привреда, друштво, верски живот, ратови, међународни односи, дипломатија... У овом кратком прегледу ваља споменути и Живојиновићево отварање великог

броја тема из историје Европе и наговештај значаја проучавања европске идеје. У просторе европске историје увео је и две државе које се до тада нису сматрале деловима Европе — Русију и Турску, а које су својим сталним насртајима на Европу учествовале у њеном уобличавању.

Овome треба придодати и особину овог историчара да укаже на нова тумачења и односе унутар Европе, те и њену географску ширину и величину, њене успоне, а у дубини текста и проучавања значајних датума и идеологија и њене падове. Упоредивањем са новонасталим књигама, попут *Интелектуалне историје Европе* Марвина Перија, или *Историја европске идеје* Волфанга Шмалеа, само да ове наслове наведемо, Живојиновићева књига заузима у нашој историографији и историјској мисли значајно место.

Живојиновић се као врсни познавалац историје Сједињених Америчких Држава посветио проучавању многих питања од значаја за настанак ове државе; истражујући проблеме развоја, политике, дипломатије и рата. Приређену докторску дисертацију објавио је на енглеском језику у САД и са овом књигом се појавио на светској сцени, као историчар који је указао и разјаснио улогу САД у настанку југословенске државе током Првог светског рата и након његовог завршетка. Заснована на до тада непознатим историјским изворима, она је открила значај подршке коју су САД пружале стварању националних држава у Европи. У својим истраживањима Живојиновић је покренуо питање Устава, усељавања, става америчке владе и јавног мњења у јулској кризи 1914. године, политици администрације према Србији током Првог светског рата... Посебну пажњу аутор је посветио питању успостављања дипломатских и конзуларних веза између САД и Краљевине Србије, присуству америчких војних и поморских снага на Јадрану након завршетка Првог светског рата и њихов значај за очување мира. Проучавајући ово до тада неистражено поље историје посебно се позабавио ставом председника Вудро Вилсона према Србији и политиком САД у југословенској ратној драми 1941-1945. Докторска дисертација, а потом књига, оцењује се као велики допринос у нашој и светској науци.

Проучавање историје САД Живојиновић је допуњавао прис-

тупима који су ову тему ширили. У овом случају истражена је велика грађа о Дубровачкој Републици. У књизи *Америчка револуција и Дубровачка Република 1763-1790*, на нов и оригиналан начин обрађена је тема која разјашњава значај, опстанак, улогу Дубровачке Републике и њено схватање револуционарних збивања у Америци и Европи тога времена.

Живојиновић се посветио и историји Свете столице и католичке цркве проучавајући њихов однос према Србији и православљу уопште. О томе сведоче његове књиге, а пре свега трилогија о политици Свете столице у Првом светском рату - *The United States and the Vatican Policies 1914-1918* (1978), *Ватикан и Први светски рат 1914-1918* (1978) и *Ватикан, Србија и стварање југословенске државе 1914-1920* (1980).

Национална историографија је монографијама и студијама др Живојиновића обogaћена, поготову што је овај историчар применио методе истраживања које је већ раније усвојио бавећи се тако великим темама као што је историја Европе и историја САД. Главна преокупација овог историчара биће Србија у другој половини 19. века и Србија на почетку 20. века. У контексту тих тема са неколико обимних монографија Живојиновић ће да да једно веома занимљиво гледиште о Црној Гори и то у моментима када се она после распада заједничке државе све више удаљава, до осамостаљења. Књиге *Велике силе и црногорско питање 1914-1925*, *Крај Краљевине Црне Горе 1918-1921*, *Црна Гора у борби за опстанак 1914-1922*, *Невољни савезници 1914-1918*, чине комплексну грађу која покреће многа питања везана за ове просторе на којима се укрштају идеје о заједништву и различитости, где се непрестано одвија историјска драма.

Насупрот искуствима која је стекао проучавајући историју Европе и Америке, или у студијама указујући на односе, на пример, догађаја у историји Америке и рефлекса на прилике у Дубровнику, односа Истока и Запада, значајним проучавањем историје Свете столице, утицаје Ватикана на светску политику, проучавајући националну историју Црне горе и осветљавању личности књаза и краља Николе, посебну пажњу привлачи обимна монографија о српском краљу Петру I Карађорђевићу.

Појавом књиге *Краљ Петар Први Карађорђевић (1844-1921)*, у три тома, изнова је покренуто проучавање политичких прилика у другој половини 19. века, и јасније но у ранијим радовима наших и страних историчара приказани су династички сукоби који су доминирали српском политичком сценом, а 1903. године имали и свој епилог, крај једне династије Обреновића и повратак Карађорђевића на политичку и ратну сцену. Живојиновић је највећи део у својим књигама посветио личности краља Петра, његовој владавини, учешћу у политичком животу Србије, његово држање у временима унутрашњих и спољнополитичких криза, ратова и силаска с престола. Веома је важно овде споменути да је Живојиновић после много времена детаљније описао обред крунисања и миропомазања краља Петра Првог Карађорђевића и разјаснио многе недоумице у вези са крунисањем наших краљева. Пишући животопис краља Петра Првог нашу историографију је обогатио методом која из тачке гледишта према једној личности шири угао гледања, укључујући многе друге историјске личности тога доба, њихове утицаје на развој политике Србије, сучељавање идеја, подухвати ослободилачких ратова, страдања народа, прелазак преко Албаније, моћи српске војске, њеног уништења и поновног успона. Ова тротомна монографија оцењује се значајном студијом, модеран образац, европски приступ писања животописа значајних личности, заснован на изворној, претежно новој архивској грађи домаћег и страног порекла.

Као једна од вредности коју има овај историчар јесте добро познавање и других области: књижевности, сликарства, музике, уметности уопште. На тим основама је Живојиновић изградио свој рукопис историчара — тачност, аналитичност, употребу датовања, способност познавања биографија многих људи о којима је писао или који су спомињани у његовим књигама и студијама — а осим тога и литерарни смисао. Тај литерарни слој, који краси његове књиге, овом историчару је донео читаност, те су му књиге штампане у великим тиражима, а неки наслови и у више издања. Драгољуб Р. Живојиновић, Шумадинац рођен у Врању и емотивно везан за Срем, истински везан за ове културне просторе, у тренуцима слободног времена придружује свој глас онима који

певају староградске песме и оне песме које су омиљене у нашем народу.

Професор Живојиновић је радни век провео на Филозофском факултету у Београду. Својим предавањима и односом према усвајању историјске мисли, менторским радом већем броју постдипломаца и доктораната Живојиновић је постигао значајне успехе у том раду, али и као шеф Катедре за општу историју новог века, управник Одељења за историју и декан Филозофског факултета. Живојиновић спада у ред посленика који су и на другим универзитетима држали своја предавања у својству професора по позиву. Своја предавања о Источном питању, верским и политичким збивањима у 20. веку, односима између Европе и САД у 20. веку слушали су студенти неколико америчких универзитета: University of Maryland, College Park, 1988; Cornell University, Ithaca, New York, 1990, 1992; University of California, Santa Barbara, 1995, 1996, 1997.

Професор Живојиновић је и данас присутан у научној јавности објављивањем студија и текстова у часописима. У електронским и штампаним медјима један је од сталних ученика расправа о историјском наслеђу и политичким збивањима, поготову од вреемна великих турбуленција на политичкој сцени Србије, Балкана, Европе и Сједињених Америчких Држава које су започеле у последњој деценији 20. века и још трају.

Проф. др Драгољуб Р. Живојиновић живи и ради у Београду.